

Reducció de la dotació de recursos humans i econòmics als centres escolars i efectes sobre el dret a l'educació de qualitat i la igualtat d'oportunitats

Al principi de l'any 2011, 165 centres públics de primària, de secundària i d'altres ensenyaments van presentar una queixa al Síndic, per mitjà dels seus consells escolars, en disconformitat amb la reducció de recursos econòmics, materials i humans per part del Departament d'Ensenyament, arran de les dificultats pressupostàries existents en l'actual context de crisi econòmica.

Un dels principals motius de queixa d'aquests centres té a veure amb la reducció de la partida pressupostària que el Departament d'Ensenyament destina al funcionament dels centres per a l'any 2011, propera al 20% en molts casos, i també amb la suposada reducció de la dotació de personal docent i no docent als centres, especialment arran de la supressió de la sisena hora en la majoria de centres públics, de l'increment de les hores lectives de dedicació del personal docent, i de la suposada substitució parcial de baixes permanents i temporals de professionals de suport i d'administració i serveis.

Cal una cura especial en la provisió de recursos econòmics als centres amb una composició social desfavorida

Pel que fa a la dotació de recursos econòmics, en els diversos informes rebuts, el Departament d'Ensenyament exposa que aquesta assignació pressupostària inicial era provisional i estava condicionada a l'aprovació definitiva dels pressupostos per a l'any 2011, el mes de juliol, moment en què es tancaria amb caràcter definitiu el capítol que l'Administració educativa destina a despeses corrents de funcionament de centres. En el moment d'elaborar aquest informe, el Síndic no té constància fefaent que finalment aquesta partida s'hagi pogut complementar i en quina mesura.

Pel que fa a la dotació de recursos humans als centres, el Departament d'Ensenyament exposa que la Instrucció 1/2011, de 8 de febrer, per a l'aplicació de les mesures específiques en

matèria de personal previstes en el Decret 109/2011, d'11 de gener, i el posterior Acord de Govern de 15 de març de 2011 van exceptuar el personal docent i no docent, entre d'altres, pel que fa a la impossibilitat d'efectuar nous nomenaments de personal interí i contractacions temporals de personal laboral per cobrir places vacants o per substituir transitòriament el personal que deixés d'exercir les funcions pròpies d'un lloc de treball per qualsevol causa prevista en la normativa, i van establir una taxa de reposició de vacants del 50% i un crèdit limitat per cobrir substitucions.

En relació amb el personal docent, el Departament d'Ensenyament afirma que totes les substitucions de baixes permanents i temporals de personal es cobreixen sense cap excepció, d'acord amb els terminis previstos en la Resolució EDU/1345/2010, de 26 d'abril. Pel que fa al personal laboral i PAS, les queixes posen de manifest que les baixes no s'han cobert de la mateixa manera, especialment en el cas de determinades categories laborals de personal no docent.

Diversos consells escolars també lamenten que aquesta reducció de personal s'hagi accentuat arran de la supressió de la sisena hora en la majoria de centres públics de primària i de l'ampliació de les hores setmanals de dedicació a docència del personal docent. Finalment, pel que fa a recursos humans i econòmics, les queixes rebudes també remetent a la reducció o l'eliminació de les dotacions associades als programes d'innovació educativa (Punt Edu, ARTic, etc.) o la reducció de recursos específics per atendre adequadament la diversitat d'alumnat (EAP, LIC, aules d'acollida, auxiliars i tècnics de suport, etc.).

Davant d'aquesta situació, el Síndic recorda que la Llei 12/2009, de 10 de juliol, d'educació (LEC), estableix, en l'article 158, el deure del Departament d'Ensenyament d'assegurar la dotació de plantilles de personal i de mitjans per al bon funcionament dels centres, i preveu en l'article 197, com a principi específic per a la gestió pública de recursos econòmics del sistema educatiu, el de suficiència i estabilitat pressupostària. El Síndic demana al Departament d'Ensenyament que garanteixi que la dotació pressupostària assignada als centres preservi el principi de suficiència, previst en l'ordenament jurídic vigent, que ha de regir la gestió dels recursos públics del sistema educatiu, i que analitzi, cas per cas, el marge d'estalvi

que tenen els centres i les possibles insuficiències que es puguin produir.

D'altra banda, i a fi de garantir el dret a l'educació de qualitat i en igualtat d'oportunitats, el Síndic demana al Departament d'Ensenyament que tingui una cura especial en la provisió de recursos econòmics als centres amb una composició social menys afavorida i amb més concentració de necessitats educatives específiques, on l'exercici del dret a l'educació en igualtat d'oportunitats està menys garantit.

Un dels col·lectius més afectats per les mesures d'austeritat és l'alumnat amb necessitats educatives específiques

Finalment, sobre les dotacions de professionals, la intervenció del Síndic es limita a verificar que aquestes dotacions als centres garanteixin l'atenció de les necessitats educatives de l'alumnat i, en general, l'exercici efectiu del dret a l'educació en condicions de qualitat i d'igualtat.

El Síndic, de fet, ha constatat que un dels col·lectius més afectats per les mesures d'austeritat que ha aplicat el Departament d'Ensenyament és l'alumnat amb necessitats educatives específiques, especialment per mitjà de la reducció i la insuficiència d'hores de dedicació dels professionals que donen suport educatiu als centres escolars (EAP, vetlladors, aules d'acollida, etc.), com a mínim, en alguns centres. En aquest context, val a dir que les escoles amb més diversitat poden experimentar dificultats més grans davant dels nous escenaris, tenint en compte la reducció de la dotació dels professionals destinats a implantar programes innovadors i d'atenció a la diversitat, i també dels professionals dels serveis de suport educatiu.

En vista d'aquestes consideracions, el Síndic recorda al Departament d'Ensenyament que la gestió de la provisió de personal als centres, docent i no docent, malgrat les restriccions pressupostàries, no pot vulnerar el dret de l'alumnat a una educació de qualitat i en condicions d'igualtat, i demana que s'analitzin de manera sistemàtica els efectes que les decisions adoptades en la gestió de personal poden generar sobre l'atenció educativa i que s'adoptin les mesures correctores o compensatòries que

escaiguin, en cas que se'n verifiquin efectes negatius.

També, pel que fa a les condicions materials dels centres docents, durant l'any 2011 el Síndic ha rebut nombroses queixes pel retard que les restriccions pressupostàries del Departament d'Ensenyament han generat en els processos de construcció i millora dels equipaments escolars. En general, el Departament reconeix que aquest endarreriment s'ha produït en determinats centres i especifica que l'execució de les obres es durà a terme quan la disponibilitat pressupostària ho permeti, sense poder preveure'n, en molts casos, amb una certa precisió, els terminis.

Davant d'aquesta situació, el Síndic recorda que tots els infants tenen dret a rebre una educació de qualitat, tal com preveu l'article 2 de la LEC, i que aquesta previsió no solament inclou la qualitat del projecte pedagògic del centre o l'ensenyament, sinó també, en un sentit global, les instal·lacions en les quals es porta a terme. De fet, l'article 14 de la Llei orgànica 8/1985, de 3 de juliol, reguladora del dret a l'educació (LODE), relaciona les condicions materials dels centres amb el dret a una educació de qualitat quan estableix que "tots els centres docents han de complir uns requisits mínims per impartir els ensenyaments amb garantia de qualitat" i que "els requisits mínims es refereixen a [...] instal·lacions docents i esportives [...]", entre altres aspectes.

Els estàndards mínims de qualitat estan regulats pel Reial decret 132/2010, de 12 de febrer, pel qual s'estableixen els requisits mínims dels centres que imparteixen educació infantil, primària i secundària, i que regula la dimensió dels espais (aules, pati, etc.), les condicions de seguretat, de ventilació, d'il·luminació i d'accessibilitat, i la disponibilitat d'espais (sala de professors, gimnàs, biblioteca, pati, etc.), entre d'altres.

En aquest sentit, l'estudi de les queixes rebudes constata que hi ha centres, pendents de millores infraestructurals, que incompleixen alguna de les disposicions recollides en l'ordenament jurídic vigent, especialment centres en edificis antics en un mal estat de conservació o també centres de nova creació que fa anys que són en mòduls prefabricats, en què o bé les limitacions d'espai han anat augmentant a mesura que creixia l'alumnat que s'hi escolaritzava o bé les instal·lacions provisionals, després

d'anys d'estar-s'hi, no compleixen la disponibilitat de determinats espais exigits per la norma.

Alhora, el Síndic de Greuges també ha observat que, en algun cas, hi ha instal·lacions escolars que no solament no s'ajusten a la normativa o a qualsevol estàndard mínim de qualitat, sinó que poden atemptar contra la dignitat dels infants que s'hi escolaritzen i dels professionals que hi treballen, a causa del greu deteriorament de les condicions materials. Són casos, doncs, que requereixen una intervenció sense dilació.

Els dèficits de les instal·lacions debiliten la demanda d'accés als centres i en reforcen la segregació escolar

En general, en el marc d'aquestes queixes, atès que les condicions materials dels centres afecten la qualitat del sistema educatiu, i consegüentment el dret a l'educació dels infants, el Síndic suggereix al Departament d'Ensenyament que les restriccions pressupostàries actuals no impedeixin planificar, encara que sigui amb un retard afegit, els processos constructius dels centres, i que doni a conèixer a la comunitat escolar corresponent la previsió en què el centre iniciarà l'activitat en les noves instal·lacions o podrà normalitzar la seva situació infraestructural.

En els casos en què les condicions materials existents atemptin més directament contra el dret a una educació de qualitat, i en què les necessitats de millora siguin més urgents, el Síndic demana que es prioritzi l'adequació de les instal·lacions, agilitant-ne els processos de

construcció i millora, malgrat que les restriccions pressupostàries no ho afavoreixin.

D'altra banda, el Síndic també recorda que les condicions materials dels centres condicionen la tria escolar de les famílies en els processos d'admissió d'alumnat, de manera que, ben sovint, els dèficits infraestructurals estables en el temps debiliten la demanda d'accés dels centres afectats i en reforcen inevitablement la progressiva segregació escolar. Quan això es produeix, el Síndic demana que en la planificació dels processos de construcció i reforma de centres el Departament d'Ensenyament presti una atenció especial als centres amb més concentració de necessitats educatives específiques.

En positiu, convé destacar que el Departament d'Ensenyament ha aconseguit minorar la presència de mòduls prefabricats que funcionen als centres educatius, malgrat l'impacte que l'actual període de contenció de la despesa pública hagi pogut tenir sobre la construcció de nous equipaments escolars. Segons dades d'inici de curs del Departament d'Ensenyament, el nombre de mòduls per al curs 2011/2012 s'ha reduït fins als 1.015 actuals.

Malgrat aquesta reducció, la presència de mòduls prefabricats continua afectant una proporció elevada de centres públics de primària i secundària en el conjunt de Catalunya, especialment en determinats territoris. Davant d'aquesta situació, i atès que la provisionalitat de les instal·lacions escolars pot generar efectes negatius sobre la qualitat i l'equitat del sistema, tal com s'ha pogut constatar en visites i queixes fetes per aquesta institució a determinats centres que pateixen aquesta situació, el Síndic demana al Departament d'Ensenyament que elabori un pla per reduir en el futur, i de manera significativa, aquest dèficit infraestructural.

Queixa 00862/2011

En el marc d'una visita a un centre escolar, el Síndic ha constatat les pèssimes condicions materials que presenta l'escola, que, a més, reforcen inevitablement la situació de segregació del centre i determinen que l'escola no tingui pràcticament demanda d'accés.

En vista d'aquest fet, el Síndic recorda al Consorci d'Educació de Barcelona que la situació en què es troba l'escola condiona de manera determinant el dret dels infants a una educació en condicions d'igualtat, reconegut en l'Estatut d'autonomia de Catalunya; la funció del sistema educatiu com a instrument de compensació de les desigualtats socials, reconeguda en l'article 13 de la Llei dels drets i les oportunitats de la infància i l'adolescència, i també el dret a una educació de qualitat, previst en l'article 14 de la Llei orgànica reguladora del dret a l'educació, que relaciona les condicions materials dels centres amb el dret a una educació de qualitat, i en la mateixa Llei d'educació de Catalunya.

Queixa 01333/2011 i altres

En total, 165 centres públics de primària, de secundària i d'altres ensenyaments van presentar una queixa sobre les mesures d'austeritat del nou Govern de la Generalitat de Catalunya, especialment pel que fa a la suposada reducció de recursos econòmics, materials i humans als centres educatius públics de Catalunya.

Pàgines extretes de l'Informe Anual 2011. Per accedir al document complet, cliqueu aquí.